

Kościółek Świętego Krzyża

Pierwszy kościół Pszowski.

Wzmianka na temat drewnianego kościółka Świętego Krzyża pojawia się dopiero w protokole powizytacyjnym z 1679 roku, choć najprawdopodobniej powstał około XIII wieku. W dokumentach kościelnych z 1293 roku wymieniony jest kapelan książęcy Jaśko z Pszowa, co nasuwa przypuszczenia o istniejącej już wówczas parafii pszowskiej.

Kościółek zlokalizowany był tuż obok skrzyżowania obecnej ul. Pszowskiej z ul. Obrońców Pokoju. Przypuszczalnie wielkością zbliżony był on do kaplicy.

Wewnątrz znajdował się ołtarz Św. Krzyża oraz ambona. Na dachu umieszczona była mała wieżyczka z dzwonem. Wokoło budynku istniał cmentarz, na którym grzebano zmarłych mieszkańców. Jeszcze w 1899 roku otoczony był drewnianym płotem. Był on najstarszym cmentarzem pszowskim.

Do 1811 roku miejscowi księża odprawiali w kościółku Świętego Krzyża zaledwie kilka nabożeństw w ciągu roku: w dzień Podniesienia Krzyża Świętego, w dniach krzyżowych oraz w Wielki Piątek.

Z powodu braku funduszy oraz złego stanu kościółka, decyzją władz kościelnych obiekt rozebrano w 1811 roku.

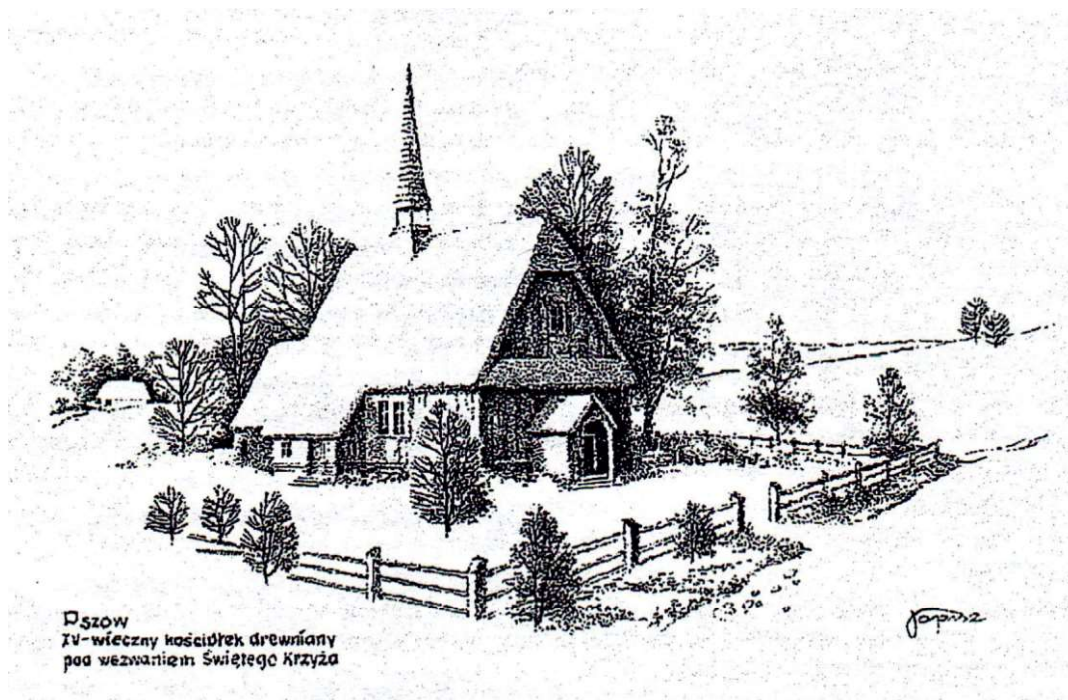
Jak podaje w swoim opracowaniu Ludwik Musioł, jedynymi zachowanymi elementami sakralnymi z drewnianego kościółka był krzyż i dwie figury, które prawdopodobnie zostały przeniesione do kaplicy różańcowej (obecna kaplica przy Bazylice).

W miejscu rozebranego kościółka powstał prywatny budynek mieszkalny, zaś tuż obok w celu upamiętnienia pierwszego kościoła w Pszowie postawiono drewniany krzyż Bożej Męki.

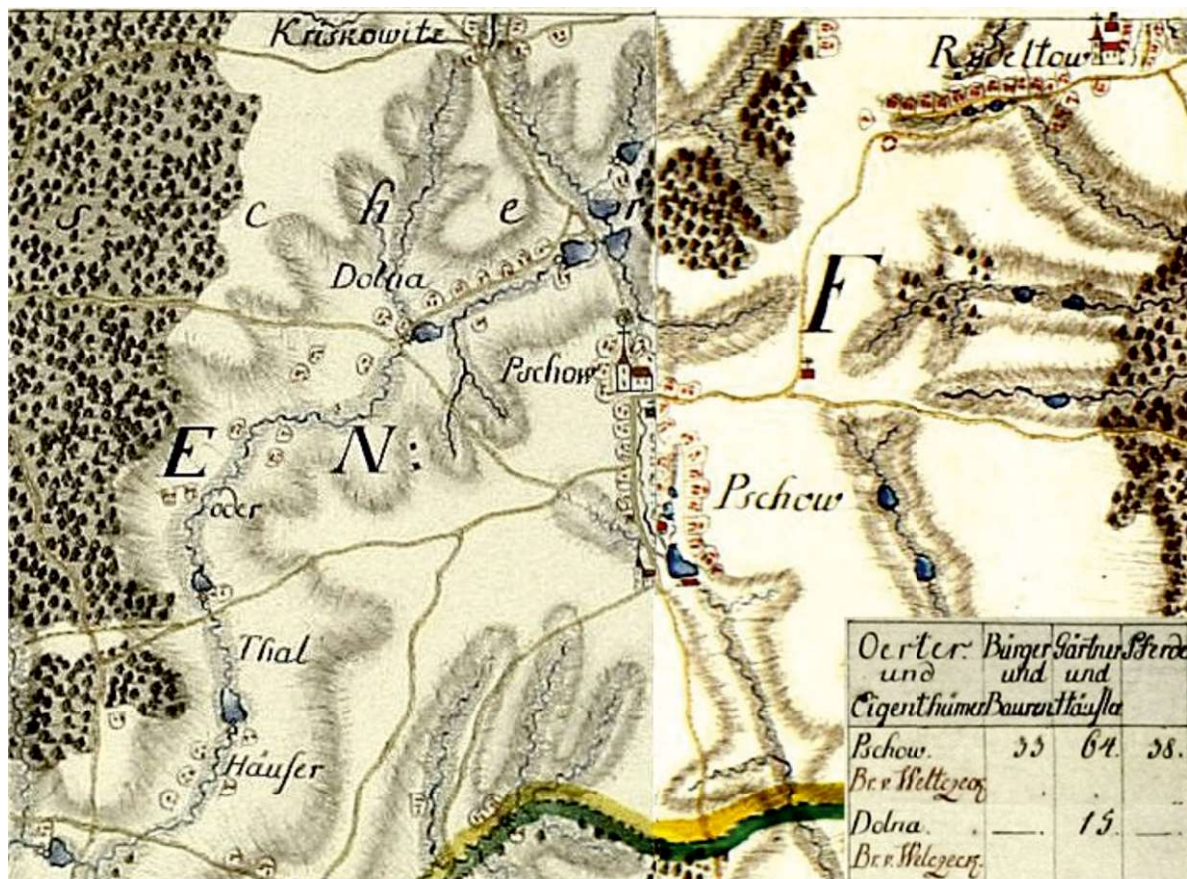
Jak podaje w swej kronice ksiądz Paweł Skwara krzyż został złamany podczas silnego wiatru w niedzielny wieczór 24 czerwca 1861 roku.

W 1865 roku powstał nowy kamienny krzyż, którego fundatorem był Paweł Glenc, a wykonawcą - kamieniarz Jerzy Marek z Mokrego pod Mikołowem.

15 października 1865 roku nastąpiło uroczyste poświęcenie, którego dokonali ks. Paweł Skwara i ks. Augustyn Wolczyk.

Wizja kościółka Świętego Krzyża. Grafika Henryka Topisza

Kościółek Świętego Krzyża na mapach pruskiego porucznika

W latach 1747- 1753, porucznik pruski, a także świetny kartograf, Christian Friedrich von Wrede dokonał na zlecenie króla pruskiego Fryderyka II nowych pomiarów kartograficznych na Śląsku. Przestarzałe mapy nie nadawały się już bowiem do celów strategicznych.

Po sześciu latach powstał atlas „Kriges-Carte von Schlesien”, zawierający 195 wykonanych ręcznie arkuszy.

Mapy zawierają wiele cennych danych, tj. układ urbanistyczny ówczesnych miast i wsi, z zaznaczeniem poszczególnych budynków jak: kościoły, klasztory, siedziby szlacheckie, zamki, budynki mieszkalne, stajnie i stodoły, a także cegielnie, tartaki, młyny, wiatraki, kopalnie, kuźnie.

Fragment mapy dotyczący Pszowa powstał około 1750 roku. Jak informuje rejestr, właścicielem majątków był hrabia Bernard Welczek.

Dzieło jest fenomenalne w swojej dokładności. Po raz pierwszy można spojrzeć na kościół Świętego Krzyża, zlokalizowany na południowym końcu wsi. Po przeciwnej stronie drogi widać duży staw, zasilany strugą, która biegnie wzdłuż drogi głównej, aż do kościoła.

Zabudowa gospodarcza była skupiona po obu stronach drogi głównej, a centralne miejsce we wsi zajmował kościół Narodzenia Najświętszej Maryi Panny.

Z osiemnastowiecznej mapy możemy wyczytać, iż we wsi było 55 kmieci, 64 chałupników i 58 koni. Pszowskie Doły w ówczesnych czasach nosiły nazwę Dolna i zamieszkiwane były tylko przez 15 chałupników.

Rozmieszczenie dróg jest podobne do współczesnych. Z tego wynika, że od stuleci nie zmieniły biegu. Na mapie nie ma jeszcze lokalnych dróg, które powstały w późniejszym czasie.

Na terenie XVIII-wiecznego Pszowa znajdowały się także liczne stawy rybne.

Atlas nigdy nie został opublikowany, gdyż zawierał wiele cennych pod względem strategicznym informacji.

Mapy odtajniono dopiero na początku XX wieku. Obecnie atlas znajduje się w Bibliotece Państwowej w Berlinie.

Budynek stoi w miejscu dawnego kościółka. Obecnie mieszczą się w nim pracownice dentystyczne. Podczas kopania fundamentów pod domy powyżej, natrafiono na kości z przykościelnego cmentarza. Budynki stoją więc na dawnym cmentarzu

Boża Męka, jedyny świadek istnienia w tym miejscu pierwszego kościoła pszowskiego